

O DVOJEZIČNOM NAPUTKU ZA IZMJERU I KARTOGRAFIJU IZ 1906. GODINE

Već smo u Geodetskom listu br. 3/2009 na stranicama 263–268 objavili da su *pronađene tri (dvojezične) knjige NAPUTKA za provedbu zemaljske katastarske izmjere koje je izdalo kralj. Ugarsko Ministarstvo financija* na mađarskom i hrvatskom jeziku. Naputke je potpisao čuveni i ozloglašeni *Károly prof. Khuen Héderváry s. k.*, a kod prijevoda na hrvatski jezik potpisan kao *Dragutin prof. Khuen Héderváry v. r.* (vlastitom rukom).

Golemi je značaj dvojezičnosti službenih dokumenata i uputa o izmjeri zemljišta kod ondašnje opće državne uprave, naime ondašnje su upute i norme uglavnom na njemačkom i mađarskom jeziku.

Za svaki rad, ma kakvog on obujma i vrste bio, potrebno je poznavati tehniku u teoriji i praksi, imati ljubav za struku, te posjedovati odanost, marljivost, savjest i potpunu nesebičnost do samozataje. Konačno, cjelokupno poznavanje svog stručnog djelovanja pa tako i mjerničkog sadrži u sebi i organizacijsku sposobnost pod uvjetom da za to postoji i psihološki moment. Takvi su stručnjaci bili pozvani da vode, upravljaju i preuzmu odgovornost za uspješno obavljanje topo-

grafske izmjere na našim prostorima. Vrlo se često geodetski radovi izvode u otežanim uvjetima bespuća, radovi na visini (vijadukti, mostovi), u vodi i na vodi (špilje, hidrocentrale), u tunelima i cjevovodima, u skućenim i zatvorenim prostorijama – što zahtijeva posebnu opremu i znanje. *Neimenovani* su ljudi (autori) svojom sposobnošću krčili put dajući nam knjigu *NAPUTAKA* i na hrvatskom jeziku koje smo, eto, skoro do jučer koristili. Pa ni Thomas Edison nije prvi izumio žarulju, nego je samo usavršio ideju nastalu pedesetak godina ranije.

Kada govorimo o ovakvim knjigama naputaka i normi, ponajprije podrazumijevamo njenu upotrebljivost. One su namijenjene uskom krugu pojedinca – stručnjaka, ali moraju biti razumljive i drugima, te moraju jasno prenosi poruke. Biti stalno *u trendu*.

Puni naslov dvojezičnog naputku za izmjeru i kartografiju iz 1906. godine je:

OBRAZCI I PRILOZI K I. DIJELU NAPUTKA
(Opći dio trigonometrične triangulacije i potanka izmjera)
Izdanog po kr. Ug. Ministarstvu financija
Dne 17. prosinca godine 1904. pod brojem 1.583
GLEDE PROVEDBE ZEMALJSKE KATASTRALNE IZMJERE
BUDAPEŠTA
Iz kr. Ug. državne tiskare

Knjiga ima tvrde korice formata 25 x 38,6 cm, s 399 stranica, 7 priloga, 61 obrazac (formular) i 4 skrižaljke (tablice). Na šestoj stranici opisane su *Pogriješke tiska i izpravci* i to samo njih 8.

S A D R Ź A J

<i>Projekcionalno povećanje ugarske glavne mreže</i>	<i>prilog.br. 1</i>
<i>Glavne triangularne mreže ugarske države</i>	<i>prilog.br. 2</i>
<i>Koordinatni sustavi trang. glavnih mreža ugarske državeq</i>	<i>prilog.br. 3</i>
<i>Dozvoljena granica pogreške kod mjerenja duljina</i>	<i>tablica.br. 4</i>
<i>Svođenje koso mjerenih duljina na vodoravnu ravninu</i>	<i>tablica.br. 5</i>
<i>Svođenje uspjeha optičkim putem mjr. duljina na vod. ravninu</i>	<i>tablica.br. 6</i>
<i>Granica pogrešaka kod računanja površine</i>	<i>tablica.br. 7</i>
<i>Prednacrt opisa međa</i>	<i>obrazac br. 8</i>
<i>Nacrt opisa međa</i>	<i>obrazac br. 9</i>
<i>Zapisnik opisa međa</i>	<i>obrazac br. 10</i>
<i>Zapisnik naknadnog opisa međa</i>	<i>obrazac br. 11</i>
<i>Popis kuća</i>	<i>obrazac br. 12</i>
<i>Abecedni imenik</i>	<i>obrazac br. 13</i>
<i>Popis rudina</i>	<i>obrazac br. 14</i>
<i>Naslovni listovi prednacrt</i>	<i>obrasci br. 15a)–b)</i>
<i>Nacrt istačivanja</i>	<i>obrazac br. 16</i>
<i>Prednacrti</i>	<i>obrasci br. 17a)–g)</i>
<i>Izkaz pogrešaka u radnjama pristava</i>	<i>obrazac br. 18</i>
<i>Rektifikacija dalekozornog ravnala</i>	<i>prilog br. 19</i>
<i>Izračunavanje zračnica</i>	<i>prilog br. 20</i>
<i>Opređenje magnetičkog otklona</i>	<i>prilog br. 21</i>
<i>Priručna knjiga k polig. Mjerenju sa busolnim inštrumentom</i>	<i>obrazac br. 22</i>
<i>Izmjera i topografiranje većih vinogradarskih posjeda</i>	<i>obrazac br. 23</i>
<i>Razdioba zaključne pogreške nastale kod štačioniranja</i>	<i>prilog br. 24</i>
<i>Mapa</i>	<i>obrazac br. 25</i>
<i>Glavni naslov mapa</i>	<i>obrasci br. 26a)–b)</i>
<i>Posjedovni nacrt</i>	<i>obrazac br. 27</i>
<i>Glavni naslov posjedovnih nacrt</i>	<i>obrazac br. 28</i>
<i>Naslov posjedovnih nacrt</i>	<i>obrazac br. 29</i>
<i>Uzorak za smještanje naslova na posjedovnim nacrtima</i>	<i>obrazac br. 30</i>
<i>Stabilizacija tringularnih točaka</i>	<i>obrazac br. 31</i>
<i>Položajni opis stabiliziranih točaka</i>	<i>obrazac br. 32</i>
<i>Upisnik triangulacijskih točaka</i>	<i>obrazac br. 33</i>
<i>Primka upisnika</i>	<i>obrazac br. 34</i>
<i>Nacrt rudina</i>	<i>obrazac br. 35</i>
<i>Iskaz posjedovnih čestica</i>	<i>obrazac br. 36</i>
<i>Kopija međašnje crte</i>	<i>obrazac br. 37</i>
<i>Naslov omota za kopije međašnje crte</i>	<i>obrazac br. 38</i>
<i>Revizijski zapisnik</i>	<i>obrazac br. 39</i>

<i>Popis revizijskih nalaza</i>	obrazac br. 40
<i>Revizijski dnevnik</i>	obrazac br. 41
<i>Obrazac pisma</i>	obrazac br. 42
<i>Obrazac izrisavanja</i>	obrazac br. 43
<i>Računi papira</i>	obrasci br. 44a)–b)
<i>Iskaz pogrešaka sravnivanja</i>	obrazac br. 45
<i>Naslovni list zapisnika računanja</i>	obrazac br. 46
<i>Nacrt računanja</i>	obrazac br. 47
<i>Kontrolno računanje</i>	obrazac br. 48
<i>Računanje površina čestica</i>	obrazac br. 49
<i>Sbrojnik (suma)</i>	obrazac br. 50
<i>Zapisnik čestica</i>	obrazac br. 51
<i>Abecedni izvadak</i>	obrazac br. 52
<i>Sastavak težatbenih grana</i>	obrazac br. 53
<i>Katastralni posjeovni listovi</i>	obrasci br. 54a)–e)
<i>Svotnik katastralnih posjedovnih listova</i>	obrazac br. 55
<i>Katastralni zemljišnik</i>	obrazac br. 56
<i>Naslov omota za mape</i>	obrazac br. 57
<i>Orasci izrisivanja težatbenog nacrtu</i>	obrazac br. 58
<i>Težatbeni nacrt</i>	obrazac br. 59
<i>Predatnice</i>	obrasci br. 60a)–b)
<i>Mapiranje državne međe kod mješovitog povjerenstva izmjere međe između Ugarske i Austrije</i>	obrazac br. 61

Rekognosciranje terena osnovni je geodetski zadatak sa svrhom određivanja pogodnih mjesta za triangulacijske točke. Zatim računamo trigonometrijske točke i crtamo plan trigonometrijskih mreža u mjerilu 1 : 25 000. tzv. kvadratne sekcije. Kaširane kvadratne sekcije stavljale su se na geodetski stol. Ministarstvo financija (inspektori) pratilo je radove i to strogo prema propisu iz navedenog napatka. Svima je bilo u interesu, ali i najvažniji zadatak održavanje katastra koji se morao uskladiti s važećim propisima putem katastarske uprave. Katastarsko i gruntovno pravo uređivalo se zemljoposjedniku bez ikakvog tereta (osim minimalnih taksi). Uz državnu katastarsku upravu postojala je i geodetska udruga koja je pomagala (i danas pomaže) da se što brže riješe mnoga važna pitanja katastarske struke. To je udruga privatnih ovlaštenih mjernika. Katastar ne može doskočiti svim potrebama svekolikog pučanstva i u svako doba pa to rade ovlašteni geometri čiji su radovi podvrgnuti kontroli i ovjeri od strane državnih katastarskih vlasti. Nakon dovršenih studija i nakon višegodišnje prakse treba još položili praktični ispit te dobiti pravo rada (ovlaštenje) za sve inženjersko-geodetske poslove.

U katastarskom operatu (*lat. operari* – opsežan spis) upisana su sva zemljišta (parcele), prema osobi posjednika i vrsti obradivanja (čestice). To je bilo sabrano u 6 raznih spisa. Dodamo li operatu još katastarske planove i indikacijske skice (obilježje, dokaz izmjeri) imamo 8 dijelova katastarskog operata. Danas neke kolege rabe izraz *poljske skice* za indikacijske skice samo da ne bude kako se nekad govorilo. Riječ *indikacija* uveo je car Konstantin od 1. siječnja 313. jer se od tada svakih 15 godina određivao i ubirao porez.

Mnoge katastarske mape imaju zasebnu povijest – povijest nemira i krvi. Možemo zaključiti kako katastarske mape i planovi nikada nisu nastale same zbog sebe, već iz duboke životne

potrebe. Često su one u povijesti dokončavale duge razmirice i neprilike. Njihova pojava (i katastarski elaborat redovito) znači smirivanje i pravnu sigurnost.

Poznato je da naša struka trpi uslijed nerazumijevanja i nepoznavanja stvari. Golema većina javnosti i intelektualnih krugova zna o geodeziji vrlo malo i to da geodeti (mjernici) s nekakvim obojanim letvama (motkama) hodaju po cesti, mjere i, u najmanju ruku, crtaju planove i parcele. Druge inženjerske struke su u toliko boljem položaju što im se djela mogu vidjeti. Ono što mi (geodeti) radimo "se ne vidi", ali ima veliki značaj za opće dobro. Zbog takve prirode posla češće dolazi do općeg nerazumijevanja nego kod drugih tehničkih poslova. Zato danas *kartozidi*, *teragacijski* i *navigacijski GPS uređaji* svojom transparentnošću proširuju obzor pučanstvu i putniku namjerniku upućujući ga kamo i kuda ići!

Poštovani će čitatelj i u ovoj knjizi – *Naputku* već iz kazala primijetiti mnoge arhaične riječi, no čitajući § po § (paragraf po paragraf = grč. *para* – *prema* + *grafo* – *pišem* = član, tj. nova stavka samostalnog značenja) bit će mu odmah jasno o čemu je riječ. Ima tu riječi koje su se udomaćile, npr.: *Téglagyár* = tvornica opeka (od tuda tegla za cvijeće), *Szeszgyár* = tvornica žeste (Segestica – tvornica u Sisku), *Vásártér* = vašar, sajmište, *Varoš* = grad, *košcis* = kočijaš, *Erdő* = šuma, *Posta* = pošta, *Korcsma, csárda* = krčma, *Pusztai* = pustare, *Ólom* = olovo, *Olaj* = Maslinara, itd. Zatim osobna imena *Imre* = Mirko, *Mihály* = Mijo, *Lajos* = Ljudevit, *Ferencz* = Franjo, *Jónos* = Ivan, *Pal* = Pavao, *Gábor* = Gavro, *Károly* = Drago, *Kezelő* = upravitel (kod nas prezime Kezele.

Od stranice 100. do 110. izrađeni su ogledni primjerci za indikacijsku skicu, nacrt i plan izmjenenog područja. U § 147. je *Iskaz pogreška*, § 165. *Rektifikacija dalekozornog ravnala*, § 170. i 173. *Izračun presjeka lista sa susjednim listom*, § 189. *Priručna knjiga: mjerenje busolnim instrumentom*, § 187. *Obrazac za raspodjelu pogreške kod poligona* (26. obrazac: *Glavni naslovi mapa*), § 206. *Uzorak za smještaj naslova na posjedovnim listovima*, § 34. i 211. *Položajni opis trigonometrijske točke*, § 212. *Upisnik (popis) postavljenih trigonometrijskih točaka*, § 330.–332. *Predatnica Kr. ug. Budimpeštanskom katastarskom arhivu mapa predat će se ovi dijelovi operata: Predatnica Kr. ug. Nadzorništvo za katastarku reambulaciju br. 11 predat će se ovi dijelovi operata...*

Svaki obrazac obvezno je završavao s datumom i potpisima:

U ..... dne travnja 1904.

Spravili:

N. N. pitomac izmjere *

N. N. dnevničar izmjere*

Sastavio:

N. N. katastarski mjernički pristav

Ispitao:

N. N. nadzornik izmjere

Uz opasku *) *Imadu on potpisati koji su prigodom konačnog uspoređivanja rukovali zapisnik čestica i ovaj katastarski zemljištnik.*

Mi smo, eto, uz revno prikupljene činjenice i povijesna zapažanja, ponudili čitateljima neka poglavlja iz dvojezične knjige (mađarsko-hrvatski) s našim skromnim komentarom da bi bili informirani, ali i da steknete sliku događaja i osoba koje su pred sto i više godina samozatajno stvarale *NAPUTAK* uz znoj, muku, napor pa i patnju, ali na ponos našeg geodetskog staleža.

Damir Oštek i Božidar Kanajet